

EWALUACJA EX ANTE STRATEGII ROZWOJU GMINY BIAŁOWIEŻA na lata 2026-2035

Białystok, dn. 6 październik 2025 r.

Spis treści

1.WSTĘP.....	3
2.CEL EWALUACJI.....	3
3.ZAKRES EWALUACJI.....	3
4.PARTYCYPACYJNY CHARAKTER DOKUMENTU.....	4
5.OCENA PROJEKTU STRATEGII.....	5
6.PODSUMOWANIE EWALUACJI EX-ANTE.....	7

1. WSTĘP

Niniejszy raport został opracowany wewnętrznie i zawiera ocenę ex ante projektu dokumentu Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035, zwanej dalej Strategią. Opracowanie powstało na etapie konsultacji publicznych i ma na celu weryfikację jakości, spójności oraz wykonalności dokumentu przed jego formalnym przyjęciem przez Radę Gminy.

Przeprowadzenie analizy ex ante jest obowiązkowym elementem procesu przygotowania strategii rozwoju, co wynika z art. 10a ust. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2021 r. poz. 1057). Przepis ten stanowi, że projekt strategii rozwoju jednostki samorządu terytorialnego powinien zostać poddany ocenie ex ante przed jego uchwaleniem.

Strategia rozwoju gminy to jeden z kluczowych dokumentów programowych w lokalnej polityce rozwoju. Określa cele strategiczne i operacyjne, wskazuje priorytetowe obszary interwencji oraz wyznacza kierunki działań samorządu w perspektywie wieloletniej. Dokument ten stanowi również podstawę do podejmowania decyzji inwestycyjnych i społecznych oraz ubiegania się o środki finansowe na realizację zaplanowanych przedsięwzięć.

2. CEL EWALUACJI

Celem niniejszego opracowania jest przeprowadzenie ewaluacji ex ante projektu „Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035”. Ewaluacja została wykonana na etapie przygotowania dokumentu, przed jego przyjęciem, i służy ocenie jakości strategii jako narzędzia planowania rozwoju lokalnego.

Analiza obejmuje ocenę trafności i aktualności diagnozy, spójności zapisów strategii, realności zaplanowanych działań oraz zgodności dokumentu z krajowymi i regionalnymi politykami rozwoju. Weryfikacji podlega także to, czy określone cele mają szansę zostać osiągnięte przy założonych działaniach i dostępnych zasobach.

Wyniki ewaluacji mają na celu wsparcie zespołu przygotowującego dokument w ostatecznym sformułowaniu strategii i dostarczenie zaleceń, które pomogą w podniesieniu jej jakości, przejrzystości oraz wykonalności

3. ZAKRES EWALUACJI

Ewaluacja ex ante projektu „Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035” została przeprowadzona w oparciu o cztery podstawowe kryteria ewaluacyjne, które umożliwiają ocenę spójności, jakości i wykonalności dokumentu jeszcze przed jego ostatecznym przyjęciem.

Trafność

Ocenie poddano, na ile przyjęta wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne oraz

zaproponowane kierunki działań odpowiadają rzeczywistym problemom, wyzwaniom i potrzebom gminy, zidentyfikowanym w diagnozie społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

Skuteczność

Analizie podlegały przewidywane efekty wdrażania strategii oraz to, w jakim stopniu zaplanowane działania mogą przyczynić się do osiągnięcia założonych celów. Uwzględniono także strukturę systemu realizacji i monitoring wdrażania.

Efektywność

Sprawdzono, czy przewidziane w strategii zasoby – finansowe, instytucjonalne i kadrowe – są adekwatne do skali planowanych działań oraz czy ich alokacja jest uzasadniona w kontekście osiągania efektów.

Spójność wewnętrzną i zewnętrzną

Zbadano wewnętrzną spójność dokumentu, tj. logiczne powiązania między diagnozą, celami, działaniami i wskaźnikami, a także jego zewnętrzną zgodność z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu – m.in. Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 i strategią ponadlokalną dla powiatu hajnowskiego.

4. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER DOKUMENTU

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035 został opracowany z uwzględnieniem zasad partycypacji społecznej. W procesie jego przygotowania przewidziano działania umożliwiające aktywny udział mieszkańców, partnerów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli instytucji lokalnych.

W ramach prac nad dokumentem przeprowadzono następujące działania:

1. Ankieta dla mieszkańców Gminy Białowieża, która miała na celu zebranie opinii na temat najważniejszych problemów, potrzeb oraz kierunków rozwoju lokalnego. Formularz był dostępny zarówno w formie elektronicznej, jak i papierowej. Okres badania trwał od 12 marca do 8 kwietnia 2024 r. Wyniki ankiety zostały przeanalizowane i uwzględnione w diagnozie społeczno-gospodarczej, a także wpłynęły na sformułowanie celów i kierunków działań w projekcie Strategii.
2. Konsultacje społeczne projektu Strategii, które przeprowadzono zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Projekt dokumentu został upubliczniony w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej Gminy oraz w siedzibie Urzędu Gminy. Podmioty uczestniczące w konsultacjach miały możliwość zgłaszania uwag i propozycji zmian w wyznaczonym terminie 23 lipca-27 sierpnia 2025. Uwagi do projektu można było zgłaszać:
 - pisemnie lub elektronicznie na formularzu dostępnym w BIP i w Urzędzie Gminy,

- osobiście w siedzibie urzędu,
- drogą mailową na adres sekretariat@ug.bialowieza.pl

W toku konsultacji zgłoszono uwagi przez dwie instytucje publiczne: Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie – RZGW w Białymstoku oraz RZGW w Lublinie. Najważniejsze dotyczyły kwestii ochrony zasobów wodnych, gospodarki ściekowej oraz aktualizacji dokumentów środowiskowych. Wszystkie uwagi zostały przeanalizowane i uwzględnione w treści Strategii poprzez m.in.:

- doprecyzowanie zapisów dotyczących jakości i stanu JCWP i JCWPd,
- zmianę zapisu o przydomowych oczyszczalniach ścieków (wykluczenie systemów drenażowych),
- dodanie działań wynikających z II aktualizacji Planów gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły,
- rozszerzenie zapisów o modernizacji oczyszczalni w Białowieży (ID OS: PLPL0210).

Proces konsultacji społecznych został przeprowadzony w sposób rzetelny, z zachowaniem zasad przejrzystości i otwartości. Uwagi merytoryczne wniesione przez instytucje zostały w pełni uwzględnione, co zwiększyło jakość i spójność dokumentu oraz wzmocniło jego wymiar środowiskowy.

W toku opiniowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Białowieża 2026–2035 przez Zarząd Województwa Podlaskiego wskazano drobne uchybienie formalne, polegające na braku odniesienia do obszaru węzłowego sieci ekologicznej województwa Puszcza Białowieska GKPn-2, wyznaczonego w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego. Podkreślono, że uchybienie to nie wpływa na ogólną pozytywną opinię o Strategii. Dokument został uzupełniony na stronie 38 o następujący zapis, zapewniający pełne dostosowanie do wytycznych polityki przestrzennej województwa:

„Na terenie gminy Białowieża wyznaczono obszar węzłowy sieci ekologicznej województwa Puszcza Białowieska GKPn-2, zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego. Jego obecność podkreśla strategiczne znaczenie gminy dla zachowania ciągłości systemu korytarzy ekologicznych na poziomie regionalnym i krajowym.”

W wyniku konsultacji społecznych oraz opiniowania przez Zarząd Województwa Podlaskiego Strategia została uzupełniona o kwestie ochrony zasobów wodnych i gospodarki ściekowej oraz doprecyzowana o zapis dotyczący obszaru węzłowego sieci ekologicznej *Puszcza Białowieska GKPn-2*, co zapewniło jej pełną zgodność z wytycznymi polityki przestrzennej województwa.

5. OCENA PROJEKTU STRATEGII

Ocena trafności

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035 został opracowany w oparciu o dane zawarte w kompleksowym dokumencie diagnostycznym, który posiada logiczną i przejrzystą strukturę. Diagnoza obejmuje główne obszary tematyczne istotne dla rozwoju gminy: sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Zawarte w niej dane pochodzą zarówno z oficjalnych statystyk (m.in. GUS), jak i z lokalnych źródeł oraz wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców w 2024 roku.

Raport diagnostyczny trafnie identyfikuje kluczowe wyzwania, takie jak: postępujące procesy depopulacyjne, starzenie się ludności, ograniczony dostęp do rynku pracy, niska dostępność usług społecznych, trudności infrastrukturalne oraz ograniczenia wynikające z położenia w otulinie parku narodowego i obszarów chronionych. Jednocześnie wskazuje na potencjały rozwojowe, w tym unikalne zasoby przyrodnicze Puszczy Białowieskiej, walory turystyczne, kapitał społeczny oraz lokalne inicjatywy.

Wizja Gminy Białowieża została sformułowana jako dążenie do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, przy poszanowaniu unikalnych zasobów przyrodniczych, poprawie jakości życia mieszkańców i zwiększaniu odporności gminy na zmiany zewnętrzne. Elementy takie jak troska o środowisko, aktywność społeczna, rozwój turystyki, poprawa warunków zamieszkania i infrastruktury stanowią logiczne rozwinięcie wniosków płynących z diagnozy.

Ocena skuteczności

Projekt Strategii w logiczny sposób nawiązuje do diagnozy, porządkując wyznaczone cele i kierunki działań w układzie trzech głównych obszarów rozwoju: społecznego, gospodarczego i przestrzennego. W dokumencie zawarto wizję rozwoju gminy, która jest realistyczna, osadzona w lokalnych uwarunkowaniach i spójna z wcześniej zidentyfikowanymi potrzebami. Cele strategiczne i operacyjne zostały ujęte w sposób uporządkowany – od ogólnych kierunków do konkretnych celów działania. Wewnętrzna struktura dokumentu jest logiczna: poszczególne cele są ze sobą spójne, nie dublują się, a działania zaplanowane w strategii mają charakter realistyczny i odpowiadają skali wyzwań.

W strategii zaplanowano system realizacji, monitorowania i ewaluacji. Przewidziano powołanie Zespołu ds. Strategii odpowiedzialnego za nadzór nad wdrażaniem dokumentu oraz za przeprowadzanie okresowego przeglądu wskaźników i postępów realizacyjnych. Monitoring przewidziany jest w połowie okresu obowiązywania dokumentu, z możliwością aktualizacji działań w razie pojawienia się nieprzewidzianych wyzwań. System ten należy uznać za adekwatny i dający podstawę do rzetelnego zarządzania dokumentem.

Ocena efektywności

Strategia zakłada współpracę wielosektorową: z administracją różnych szczebli, organizacjami pozarządowymi oraz sektorem prywatnym. Wskazano ramowo możliwe źródła finansowania działań, z uwzględnieniem środków krajowych, regionalnych, funduszy unijnych oraz partnerstw publiczno-prywatnych.

Projekt nie wskazuje szczegółowych parametrów technicznych poszczególnych przedsięwzięć, co jest zgodne z charakterem dokumentu o horyzoncie dziesięcioletnim i służy utrzymaniu

jego elastyczności w kontekście zmieniających się uwarunkowań społecznych, gospodarczych i instytucjonalnych. Strategia słusznie przyjmuje elastyczne podejście do planowania i wdrażania, pozostawiając przestrzeń na aktualizację priorytetów w zależności od zmieniających się okoliczności.

Ocena spójności

Strategia Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035 została opracowana w sposób zapewniający zgodność z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o charakterze regionalnym i ponadlokalnym. Dokument wpisuje się w obowiązujący system planowania rozwoju terytorialnego oraz uwzględnia cele i wyzwania wskazywane na poziomie województwa i powiatu.

Strategia pozostaje spójna z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030, w szczególności w zakresie celów dotyczących ochrony środowiska, rozwoju turystyki przyrodniczej, wzmocnienia potencjału społecznego oraz przeciwdziałania marginalizacji obszarów peryferyjnych. Uwzględniono także znaczenie Puszczy Białowieskiej jako elementu dziedzictwa przyrodniczego o znaczeniu ponadregionalnym, a także jako czynnika rozwojowego.

Dokument odnosi się również do Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Gmin Powiatu Hajnowskiego, stanowiącej ramę współpracy międzygminnej w regionie. Strategia Białowieża wpisuje się w wspólne cele i kierunki określone na poziomie powiatu, takie jak rozwój funkcji turystycznych, poprawa jakości życia mieszkańców, wspieranie lokalnej gospodarki oraz integracja działań w zakresie infrastruktury i usług publicznych.

Czynniki ryzyka

Negatywny wpływ na procesy wdrażania Strategii może wywołać niepewność związana z aktualną sytuacją geopolityczną i gospodarczą. Gmina Białowieża położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie granicy państwowej z Republiką Białorusi, na obszarze objętym w ostatnich latach wzmożoną obecnością wojska i służb granicznych. Czasowe wprowadzenie strefy zakazu przebywania w rejonie przygranicznym miało realny wpływ na działalność turystyczną, komunikację, klimat inwestycyjny i ogólne postrzeganie gminy.

Czynniki takie jak inflacja, wzrost cen energii i usług, ograniczona dostępność środków publicznych czy nieprzewidywalność sytuacji międzynarodowej mogą prowadzić do ograniczenia lub opóźnienia realizacji niektórych działań.

Ocena końcowa

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Białowieża został oparty na rzetelnej diagnozie i wykazuje wysoką spójność wewnętrzną. Zaplanowane działania i cele są adekwatne do zidentyfikowanych problemów i potencjału lokalnego. Dokument jest realistyczny, elastyczny i uwzględnia zmienność uwarunkowań zewnętrznych. Ocenic go należy jako poprawnie przygotowany i nadający się do wdrażania.

6. PODSUMOWANIE EWALUACJI EX-ANTE

Ewaluacja ex-ante projektu Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035 została przeprowadzona zgodnie z wytycznymi ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Ocena objęła cztery kluczowe kryteria: trafność, skuteczność, efektywność oraz spójność wewnętrzną i zewnętrzną dokumentu.

W wyniku przeprowadzonej analizy sformułowano następujące wnioski:

Obszar oceny	Wnioski szczegółowe
Trafność diagnozy	Diagnoza kompleksowa i aktualna; uwzględnia dane GUS, lokalne źródła, badania ankietowe; identyfikuje problemy i potencjały rozwojowe
Spójność dokumentu	Dokument posiada logiczną strukturę celów strategicznych i operacyjnych; zachowana spójność między diagnozą, wizją i działaniami.
Skuteczność strategii	Wizja realistyczna, działania osadzone w lokalnym kontekście, zaplanowano monitoring i możliwość korekty
Zgodność z dokumentami wyższego rzędu	Strategia w zgodna z SRW Podlaskiego 2030, Strategią Powiatu Hajnowskiego oraz krajowymi dokumentami rozwojowymi.
Partycypacja społeczna	Przeprowadzono ankiety, spotkania, konsultacje;
Ocena końcowa	Strategia zgodna z przepisami, spójna, trafna, realna;

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Białowieża na lata 2026–2035 został opracowany zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz z uwzględnieniem zasad partycypacji społecznej. Dokument trafnie identyfikuje wyzwania i potencjały gminy, formułując realistyczną wizję rozwoju opartą na zrównoważeniu społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Przyjęty system wdrażania, monitoringu i ewaluacji tworzy solidne podstawy do skutecznej realizacji celów, a strategia – jako całość – stanowi spójne i operacyjne narzędzie zarządzania rozwojem lokalnym.